

2013/14

VA-barometern 2013/14 – VA-rapport 2013:4

ISSN: 1653-6843

ISBN: 978-91-85585-69-4

Utgivare: Vetenskap & Allmänhet, VA

Box 5073, 102 42 Stockholm

Telefon: 08-791 30 54

E-post: info@v-a.se

Webbplats: www.v-a.se

Facebook/Twitter/Instagram: [vetenskapollm](#)

Blogg: www.v-a.se/blogg

Redaktör: Karin Larsdotter

Fotografier: Klas-Herman Lundgren, Hanna Victoria Mörck, Mika Nitz Pettersson

Grafisk form: Pelle Isaksson

Mer information om undersökningen finns på www.v-a.se
Rapporten får gärna citeras med angivande av VA som källa.

VA-barometern genomförs med stöd av:

FÖRTROENDE OCH SATSNINGSVILJA

Detta är några av resultaten i årets VA-barometer:

- Förtroendet för forskare vid lärosäten är rekordhøgt
- Allmänheten vill satsa på forskning och låta forskarna forska utan krav på att resultaten ska komma till användning
- Registerforskare bör ha vissa restriktioner anser de flesta
- Många litat inte helt på rön om forskning som presenteras i media, och menar att forskare säger olika i viktiga frågor.

Barometern görs genom cirka 1 000 telefonintervjuer med ett riksrepresentativt urval av den svenska allmänheten, 16–74 år. Intervjuerna genomfördes av Exquiro den 30 september–6 oktober 2013. Frågorna som ställdes finns på VAs webbplats: www.v-a.se. Mätningen är den tolfte sedan Vetenskap & Allmänhet bildades 2002.

ÅRET SOM GICK

Forskare döms till fängelse för att ha tonat ner riskerna med jordbävningen i den italienska staden L'Aquila år 2009.

Chalmers får leda ett EU-finansierat **flaggskeppsprojekt om grafen** med en miljard euro i budget. Andra svenska forskare medverkar i ett flaggskeppsprojekt om hjärnan.

Storvisslaren **Edward Snowden** träder fram.

Upplopp bryter ut i stockholmsförorten **Husby**. Oroligheterna fortsätter i flera dagar och sprider sig även till andra städer i Sverige.

Forskare vid Karolinska Institutet och Stressforskningsinstitutet visar att långvarig arbetsrelaterad **stress skapar förändringar i hjärnvävnad**.

DN avslöjar svenska polisens olagliga **register över romer**.

Barometerintervjuer genomförs.

Regeringen föreslår **lägre arbetsgivaravgift för forskare** inför 2014 års budget.

The Overshoot Day – världen har överskridit vad som är hållbart att utnyttja av jordens resurser på ett år.

nov dec 2013 jan feb mars april maj juni juli aug sept okt

Tysklands utbildnings- och forskningsminister avgår sedan hon blivit av med sin doktorstitel efter konstaterat plagiat.

En meteorit exploderar **ovanför Tjeljabinsk** i Ryssland, med en kraft motsvarande 30 hiroshimabomber.

Forskare vid Mittuniversitetet visar att **trädgränsen i fjällen har höjts** med 200 meter.

Världens mest pengatunga vetenskapspris **Fundamental Physics Prize** tilldelas Alexander Polyakov för hans insatser inom strängteori.

Forskare från Uppsala och Stockholms universitet visar att **stor boendesegregation ökar risken för bilbränder**.

Rymdroboten Curiosity skickar bilder som visar att rinnande **vatten funnits på Mars**.

Reformen om **nya karriärsteg för lärare** träder i kraft. Lektorstjänsterna innebär större möjligheter för lärare att bedriva egen forskning.

Världens första **labbdlade hamburgare** tillagas och provsmakas.

Sture Bergwall (Thomas Quick) frias från alla mord. Riksåklagaren lovar en arbetsgrupp som ska se över brister i åklagarverksamheten.

VA-rapporten **Skolans syn på vetenskap** visar att tidsbrist är det största hindret för lärarna att mer knyta undervisningen till forskning.

FN:s klimatpanel IPCC presenterar sin klimatrapport i Stockholm. Sannolikheten för att den globala uppvärmningen orsakas av mänskliga aktiviteter höjs till 95 procent.

Efter intensivt påverkansarbete finns delprogrammet **Science With and For Society** med i EU:s nya forskningsprogram Horisont 2020.

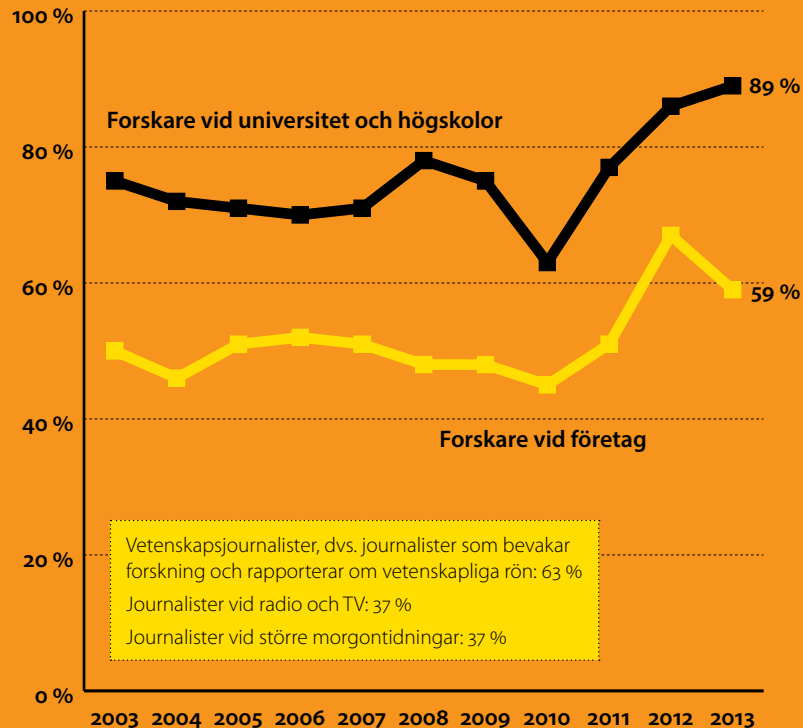
FORTSATT FORSKAR- FÖRTROENDE

Det stora förtroende för forskare vid universitet och högskolor som uppmättes förra året har växt ytterligare något, medan förtroendet för forskare verksamma vid företag har sjunkit. Äldre hyser högst förtroende för båda kategorierna forskare. Nästan dubbelt så stor andel pensionärer jämfört med arbetslösa anger att de har ett mycket högt förtroende för forskare vid lärosäten.

I årets barometer har vi särskilt undersökt hur allmänheten ser på journalister, medias rapportering om forskning och hur förtroendet för forskare ändras till följd av rapporteringen. Läs mer om detta på sidorna 20–27.

Figuren visar andelen som har **ganska** eller **mycket stort** förtroende för forskare (fyrgradig skala: Mycket stort, ganska stort, ganska litet, mycket litet. Till och med 2012 var skalan: Mycket stort, stort, litet, mycket litet, inget), samt för olika typer av journalister.

ANTAL SVARANDE: 1 008

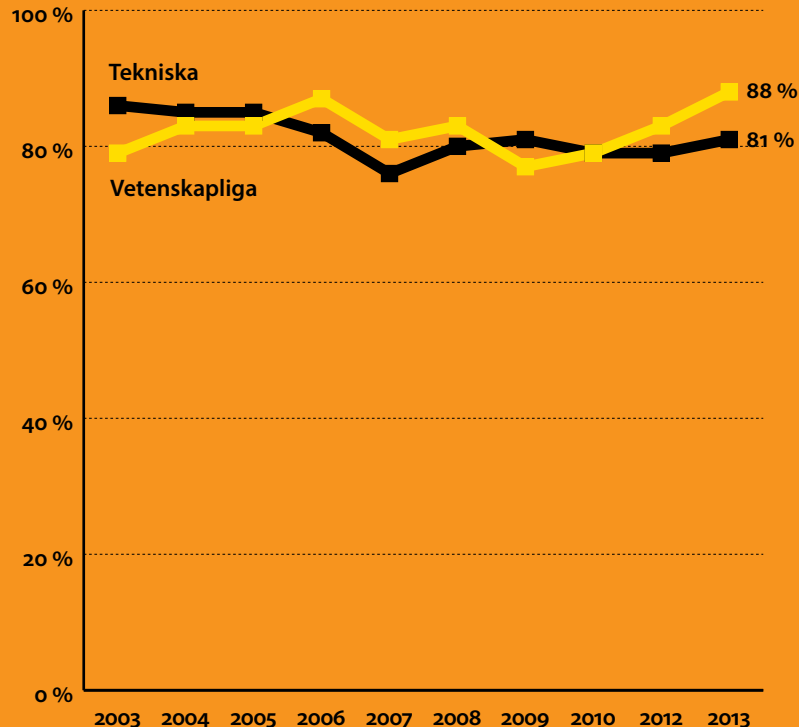

PENSIONÄRER POSITIVA TILL UTVECKLING

Nio av tio svenskar tycker att den vetenskapliga utvecklingen de senaste 10–20 åren gjort livet bättre. Åtta av tio anser att den tekniska utvecklingen förbättrat tillvaron. Mest positiva är pensionärerna; två tredjedelar anser att livet har blivit mycket bättre de senaste decennierna tack vare den vetenskapliga utvecklingen, jämfört med hälften av befolkningen som helhet. Personer mellan 30 och 44 år är mest positiva till den tekniska utvecklingen; nio av tio tycker att tekniken gör livet något eller mycket bättre. De minst positiva är de arbetslösa, där motsvarande andel är knappt två tredjedelar.

Figuren visar andelen som svarar **mycket** eller **något bättre** på frågan om den vetenskapliga respektive tekniska utvecklingen de senaste 10–20 åren gjort livet bättre eller sämre för oss vanliga människor (femgradig skala från Mycket bättre till Mycket sämre). Frågorna har ställts till halva det totala urvalet vardera.

ANTAL SVARANDE: 503 (VETENSKAPLIGA) 505 (TEKNISKA)

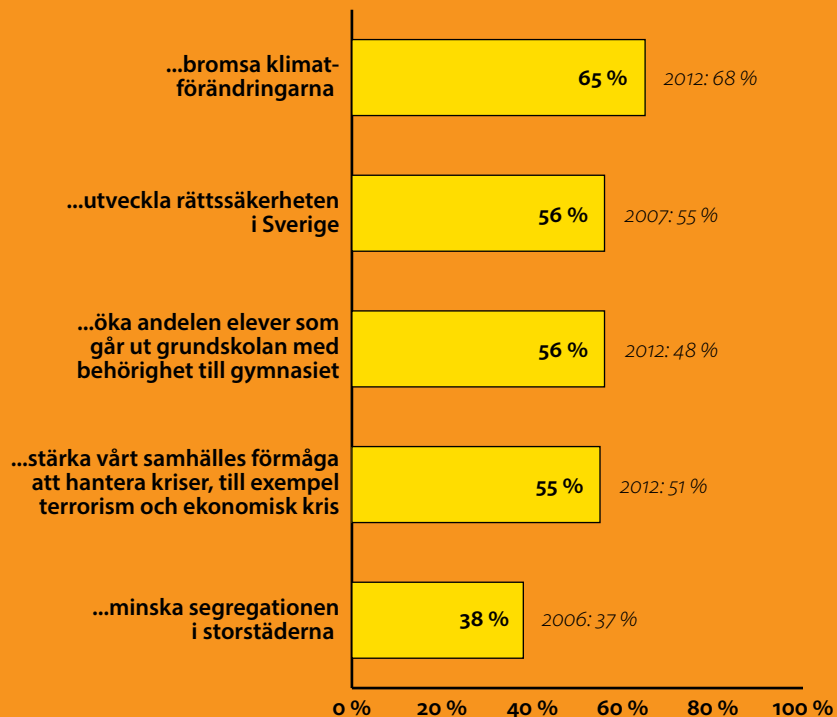
UNGA TROR PÅ KLIMATFORSKNINGEN

Tilltron till forskningens möjligheter att lösa samhällsproblem skiftar mellan olika områden. Av de fem områden vi frågat om råder störst tilltro till klimatforskning. Unga mellan 16 och 20 år är mest optimistiska; åtta av tio tror att forskningen har goda möjligheter att bidra till att bromsa klimatförändringarna. Minst optimistiska är pensionärer och egenföretagare där bara varannan tror detta.

Drygt hälften av de tillfrågade tror att forskning kan stärka krishantering, utveckla rättssäkerheten och öka andelen elever med gymnasiebehörighet, men många svarar också *vet ej*. Bara en tredjedel menar att forskningen kan bidra till att minska segregationen. Mest skeptiska är högutbildade och pensionärer.

Figuren visar andelen som tror att forskningen har goda möjligheter att inom tio år bidra till att... (Svarsalternativ: Ja, Nej och Vet ej.)

ANTAL SVARANDE: 1 008

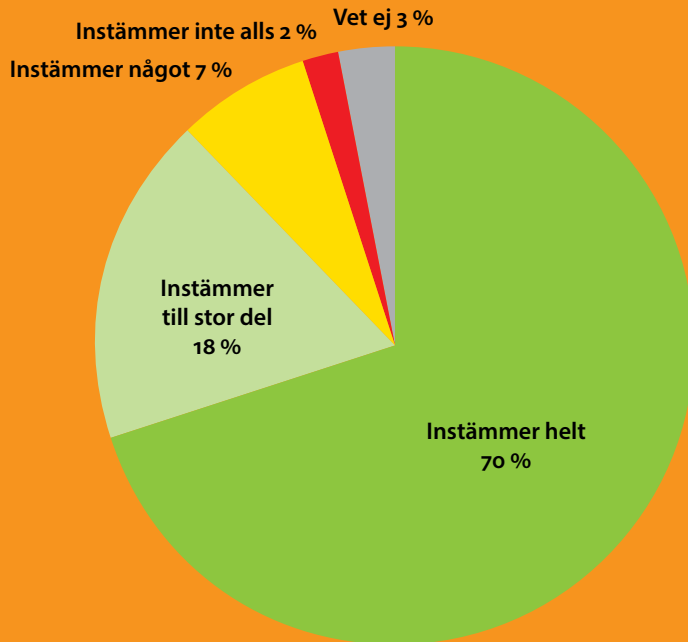
SATSA PÅ GRUNDFORSKNING!

En del forskning syftar till att lösa problem i samhället, till exempel utveckla bättre terapimetoder eller nya energikällor som inte skadar miljön. Annan forskning drivs av nyfikenhet; då vet vi inte om de nya kunskaperna kan komma till nytta för medborgarna.

En stor majoritet anser att det är viktigt att satsa pengar på forskning, även om man inte vet att resultaten kan komma till användning. Detta gäller oavsett utbildningsnivå, kön eller sysselsättning. Inte heller verkar uppfattningen påverkas av om man själv eller någon man känner arbetar med forskning.

Figuren visar andelen som **instämmer helt**, **till stor del**, **något**, **inte alls** eller **vet ej**.

ANTAL SVARANDE: 1 008

GENTEKNIK OCH ENERGI ENGAGERAR

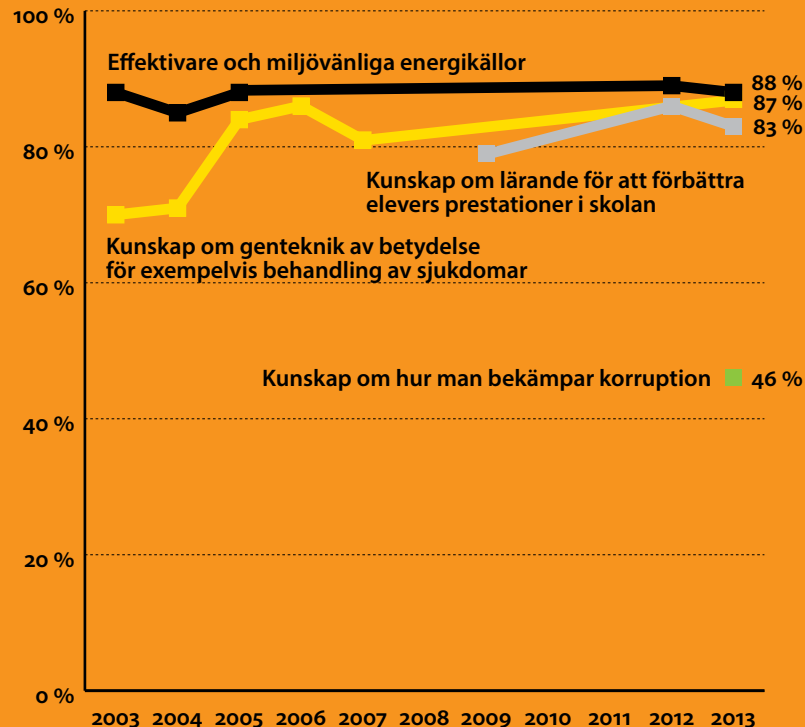
Det verkar finnas ett starkt stöd för statliga satsningar på forskning, bland annat för att utveckla effektiva och miljövänliga energikällor. Nio av tio svarande anser också att det är viktigt att satsa på genteknik för exempelvis behandling av sjukdomar. Det kan jämföras med satsningar på genteknik för att utveckla hårdigare grödor som vid förra årets mätning stöddes av knappt hälften av de svarande.

Även forskning om elevers lärande anses vara viktig. Kanske påverkar den stundtals intensiva skoldebatten satsningsviljan?

Att satsa på forskning för att bekämpa korruption är allmänheten mer ljum inför; nästan var femte anser att det inte är viktigt.

Figuren visar andelen som svarar 4 eller 5 på en femgradig skala från 1 = Inte alls viktigt till 5 = Mycket viktigt på frågan "Hur viktigt anser du det vara att Sverige satsar statliga medel på forskning inom dessa områden?"

ANTAL SVARANDE: 1 008

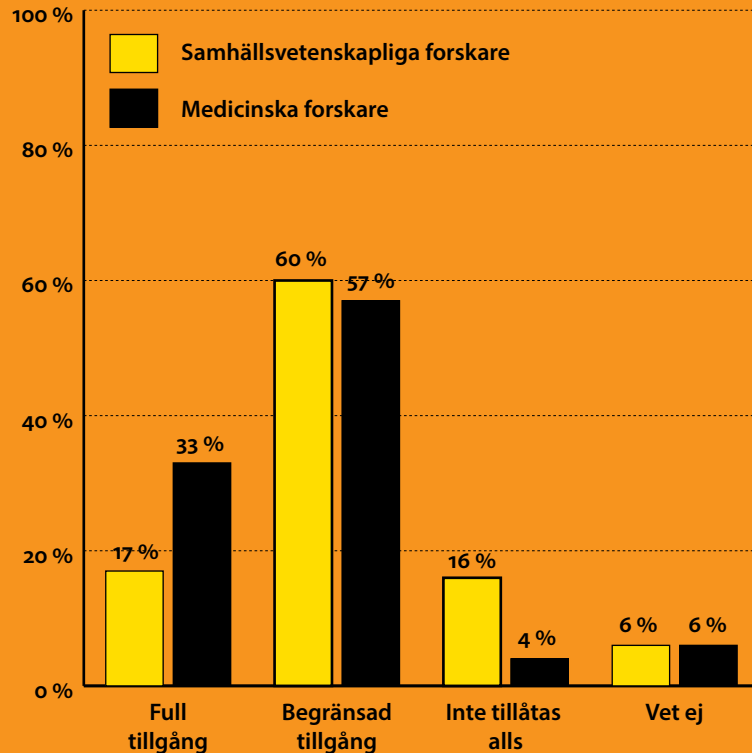
VÄRNA DEN PERSONLIGA INTEGRITETEN!

Många forskare kan ha nytta av dataregister; de gör det möjligt att studera stora datamängder och se förändringar över tid utan att nya data alltid behöver samlas in. Under 2013–2014 pågår en statlig utredning om hur svensk forskning med registerdata kan underlättas. Samtidigt tas en ny datalagstiftning med fokus på integritet fram inom EU.

Allmänheten vill att forskare ska få tillgång till register för forskningsändamål, men inte helt fritt. Önskvärda begränsningar kan till exempel vara att enbart ge tillgång till data som är anonyma, eller enbart data om vissa sjukdomar eller personliga förhållanden.

*Figuren visar andelen som svarar **full tillgång**, **begränsad tillgång** eller **inte tillåtas alls** på frågan om samhällsvetenskapliga forskare ska ha tillgång till dataregister över till exempel personers familjeförhållanden eller utbildningsresultat, respektive om medicinska forskare ska ha tillgång till dataregister över personers sjukdomar.*

ANTAL SVARANDE: 1 008

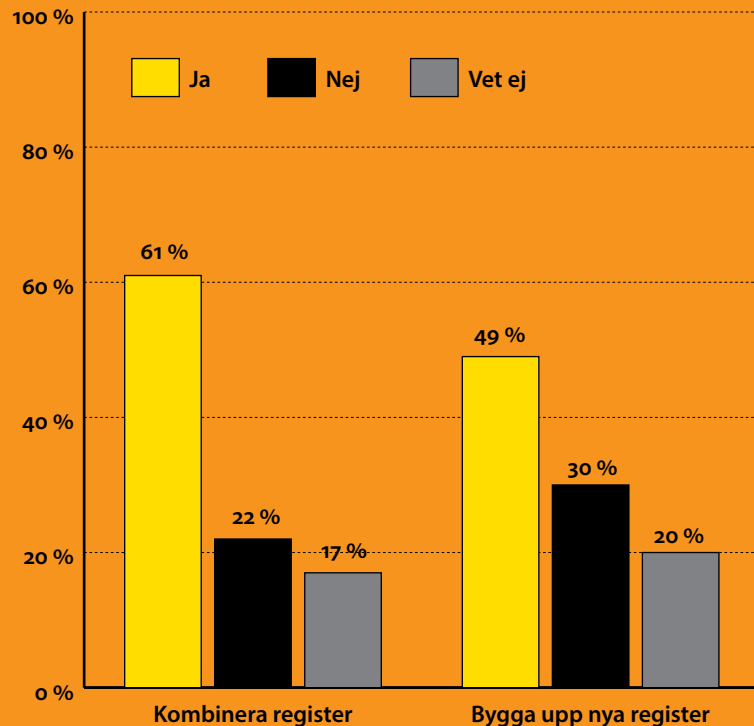
SÖK GÄRNA SAMBAND I DATAREGISTER

Forskare kan behöva kombinera olika register för att få fram ny kunskap. Det kan vara register över exempelvis vårdbesök, inkomst eller utbildningsresultat. Allmänheten vill ge forskare rätt att kombinera uppgifter från olika register, och mest positiva är högutbildade och studenter. Äldre och lågutbildade är mest negativa.

Att bygga upp nya register, som i forskningsprojektet *LifeGene* där personer frivilligt lämnar blod- och urinprov för framtida forskning om gener och sjukdomar, är varannan svensk positiv till. Även här är yngre mest positiva och äldre mest negativa. Samtidigt råder en viss osäkerhet om vad nya register innebär; så många som var femte svarar *vet ej*.

Figuren visar andelen som svarar **ja**, **nej** eller **vet ej** på frågan om forskare ska ha rätt att kombinera uppgifter om personer från olika dataregister för att undersöka samband, respektive rätt att bygga upp nya dataregister över till exempel personers sjukdomar eller familjeförhållanden.

ANTAL SVARANDE: 1 008

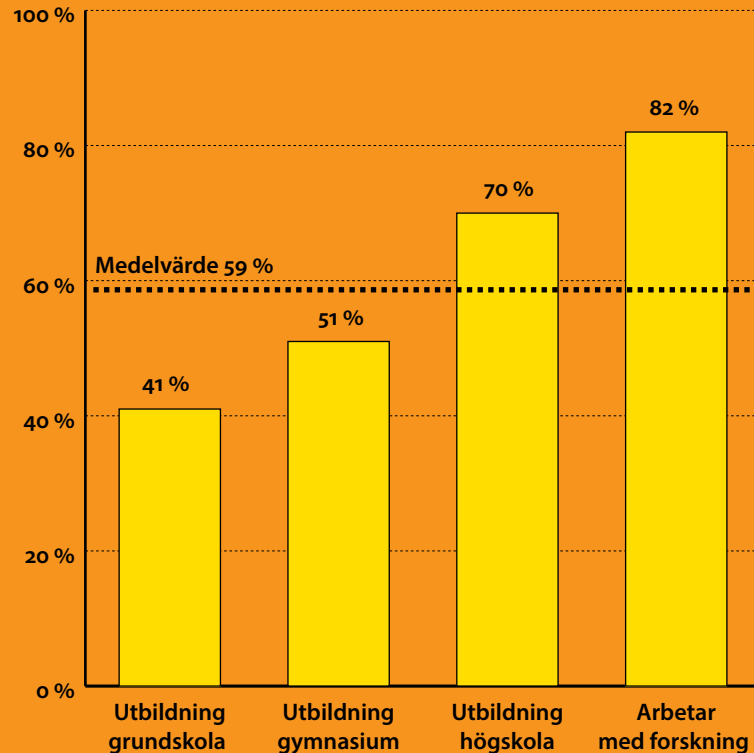
STORT INTRESSE FÖR FORSKNINGSNYHETER

För de flesta svenskar är media den viktigaste källan till nyheter om forskning. Sex av tio svenskar tar del av forskning via rapportering i radio, TV, dagstidningar eller nyhetsmedier på internet minst en gång i veckan. En fjärdedel gör det minst en gång i månaden. De som oftast tar del av forskningsnyheter är personer som själva arbetar med forskning.

Enligt Eurobarometern 401 som kom i november 2013 är svenskar de européer som är mest intresserade av utvecklingen inom vetenskap och teknik, och som oftast tar del av forskningsnyheter.

*Figuren visar andelen som svarar att de **varje vecka** tar del av forskning som presenteras via nyheter i radio, TV, dagstidningar eller nyhetsmedier på internet, uppdelat på utbildningsnivå och om man själv arbetar med forskning. Övriga svarsalternativ är Varje månad, någon gång per halvår, mer sällan samt aldrig.*

ANTAL SVARANDE: 1 008

LITAR VI PÅ MEDIAS RAPPORTERING?

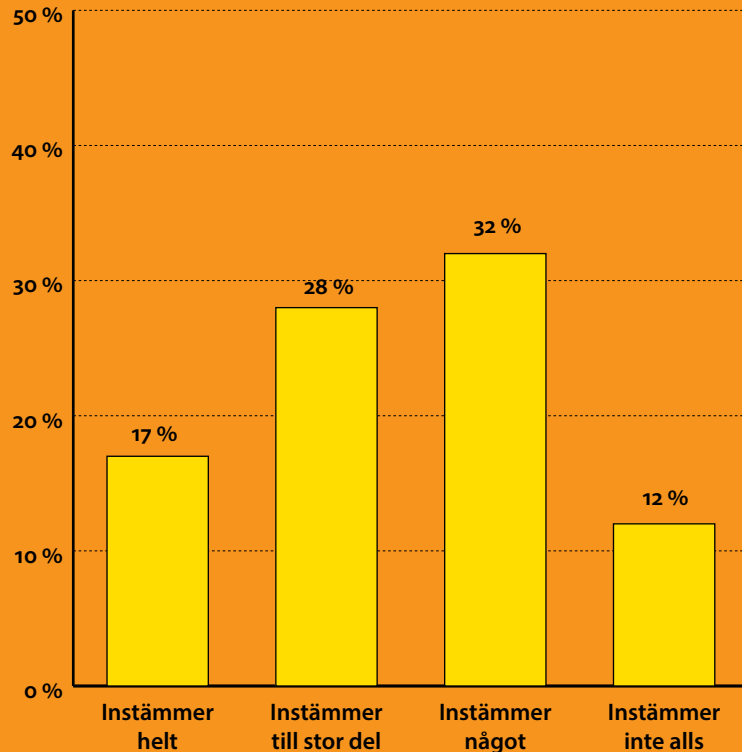
Svenskar hyser en viss skepsis mot hur media rapporterar om forskning. En majoritet instämmer något eller till stor del i påståendet att *nyheter om forskning presenteras oftast på ett tillförlitligt sätt i media*.

Färre än var femte instämmer helt, och var tionde instämmer inte alls.

De som är mest skeptiska är de som själva arbetar med forskning; sex av tio instämmer inte alls eller instämmer något i att rapporteringen är tillförlitlig. Samtidigt har två av tre svarande mycket eller ganska stort förtroende för vetenskapsjournalister. Journalister vid radio, TV och morgontidningar åtnjuter ett betydligt lägre förtroende; en dryg tredjedel har förtroende för dem. Se även sidan 7.

Figuren visar andelen som **instämmer helt**, **till stor del**, **något** eller **inte alls**. Andelen Vet ej redovisas inte i figuren.

ANTAL SVARANDE: 1 008

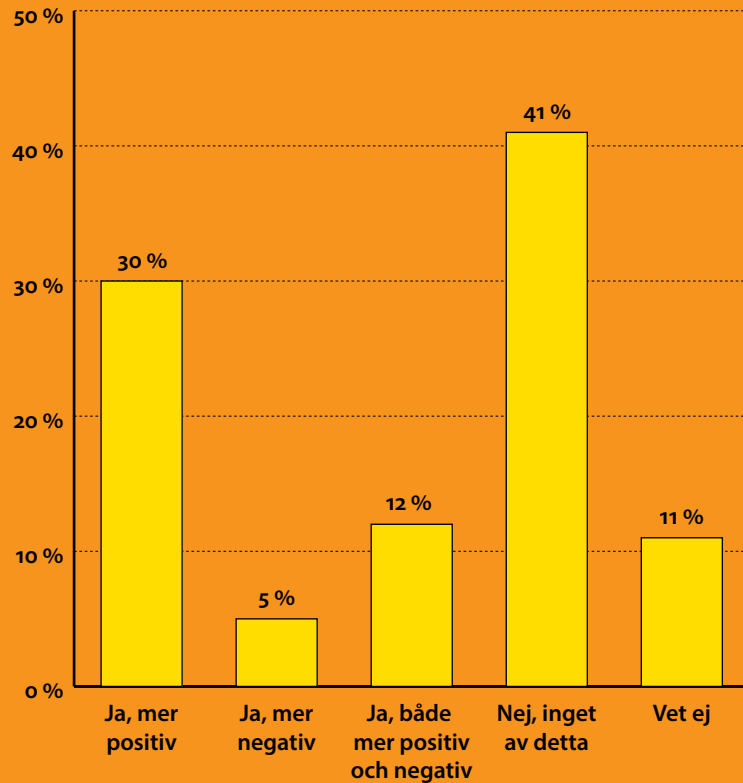

MEDIA PÅVERKAR FÖRTROENDET

Tilliten till forskare är hög i Sverige, men förtroendet är lättroligt och påverkas av händelser i vår omvärld. Nästan varannan svarande anger att deras inställning till forskare och forskning påverkats av något de tagit del av i media den senaste månaden. Av dem som ändrat uppfattning har sex av tio blivit mer positiva och bara en av tio mer negativ. Ju mer nyheter om forskning man tar del av, desto mer positiv verkar inställningen till forskare och forskning bli.

*Figuren visar andelen som fått en **mer positiv**, **mer negativ** eller **oförändrad inställning** till forskare och forskning till följd av något de sett eller hört i media den senaste månaden.*

ANTAL SVARANDE: 1 008

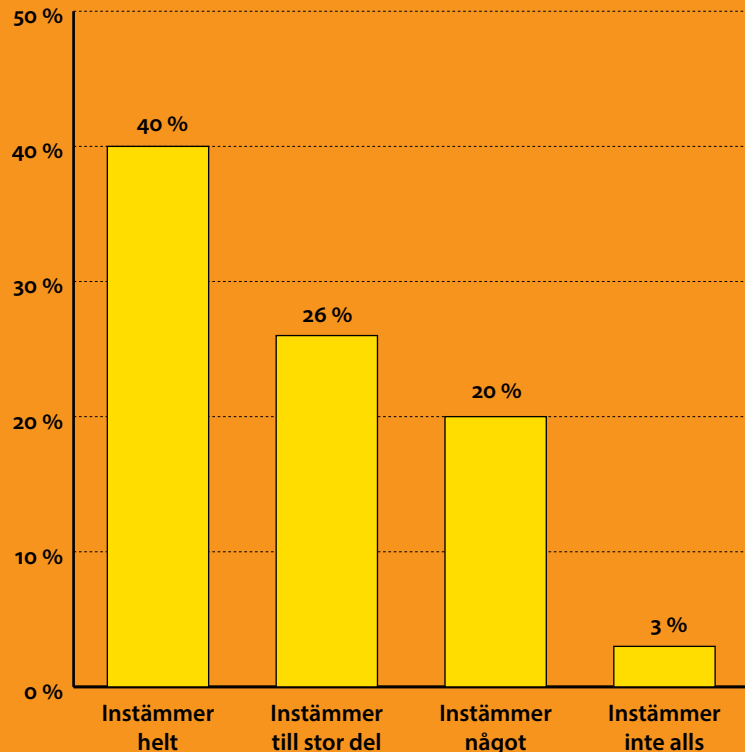
SÄKRA FORSKNINGSG- RESULTAT ÖNSKAS

Olika bud från forskare om till exempel hälsorisker eller miljöhot kan skapa osäkerhet hos människor; vem har rätt och vem har fel? Samtidigt innebär forskning att olika hypoteser testas, och en vedertagen sanning kan senare visa sig vara fel. Att forskare ofta tycker olika i viktiga frågor instämmer två tredjedelar av de svarande helt eller till stor del i.

Forskare bör vänta med att sprida nya forskningsresultat som kan ha betydelse för människors hälsa, tills andra undersökningar har bekräftat resultaten. Det menar de allra flesta tillfrågade. Bara var femte vill att resultaten ska spridas omgående. Varannan tillfrågad menar att media publicerar för många larmrapporter om hälsorisker.

*Figuren visar andelen som **instämmer helt, till stor del, något eller inte alls** i påståendet **Forskare tycker ofta olika i viktiga frågor**. Andelen **Vet ej redovisas inte i figuren**.*

ANTAL SVARANDE: 1 008

Vetenskap & Allmänhet, VA, vill främja dialog och öppenhet mellan allmänhet – särskilt unga – och forskare. Föreningen arbetar för att åstadkomma samtal i nya former om forskning som engagerar. VA utvecklar också ny kunskap om relationerna forskning – samhälle genom opinionsundersökningar och studier. Medlemmar är 79 organisationer, myndigheter, företag och föreningar. Dessutom finns individuella medlemmar.

Vetenskap & Allmänhet

Läs mer på www.v-a.se